

РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ

Министерство на земеделието и храните

Българска агенция по безопасност на храните

Приложение 3 към Заповед № РД11-517/20.02.2025 г.

на изпълнителния директор на БАБХ

ПЛАН ЗА ДЕЙСТВИЕ В ИЗВЪНРЕДНИ СИТУАЦИИ

ПРИ ПОТВЪРДЕНО УСТАНОВЯВАНЕ НА *THAUMATOTIBIA LEUCOTRETA*
(Meyrick, 1913) НА ТЕРИТОРИЯТА НА РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ

Възрастен индивид и ларви на *Thaumatotibia leucotreta* (Източник: Fera Science Ltd.©)

2025 година

✉ Гр. София, 1606, бул. "Пенчо Славейков" № 15А

☎ +359 (0) 2 915 98 20, ☎ +359 (0) 2 915 98 98, www.bfsa.egov.bg

📠 Ниво 3, TPL-RED

📠 Ниво 2, TPL-AMBER

📠 Ниво 1, TPL-GREEN

✕ Ниво 0, TPL-WHITE

СЪДЪРЖАНИЕ

1. Въведение
 - 1.1 Цели на Спешния план
 - 1.2 Обща информация за вредителя
 - 1.3 Растения гостоприемници
 - 1.4 Пътища на въвеждане и капацитет за разпространение:
 - 1.4.1 Естествено разпространение
 - 1.4.2 Разпространение с помощта на човека
 - 1.5 Значение за България
2. Правно основание
3. Отговорности по изготвяне, изпълнение и контрол
4. Обхват на приложение на Спешния план
5. Изпълнение на Спешния план
 - 5.1 Официални действия за потвърждение на вероятното нападение
 - 5.2 Откриване, диагностика и идентификация на вредителя
 - 5.2.1 Откриване
 - 5.2.2. Лабораторна диагностика
 - 5.2.3 Идентификация
 - 5.3. Официално вземане на проби
6. Официални действия след потвърждение наличието на *Thaumatotibia leucotreta*
 - 6.1 Създаване на Оперативен щаб
 - 6.2 Отговорности на Оперативния щаб
 - 6.3 Комуникация със засегнатия оператор
 - 6.4 Проучване за произход и разпространение на нападението
 - 6.5 Оценка на ситуацията в потенциалната зона на нападение
 - 6.6 Определяне на демаркационна област
 - 6.6.1 Премахване на демаркационни области
 - 6.6.2 Намаляване на буферната зона
 - 6.6.3 Не се определя демаркационна област, ако са изпълнени следните условия:
 - 6.7 Мерки за ликвидиране на огнище с вредителя
 - 6.7.1 Процедури за борба с вредителите
 - 6.7.2. Ликвидиране в складове, дистрибуторски центрове и др.
 - 6.7.3 Мерки за ликвидиране в буферната зона и околните райони
 - 6.7.4 Мерки в програмата за унищожаване, които засягат стопански субекти и населението
 - 6.7.5 Санкции в случай на неспазване на фитосанитарното законодателство
 - 6.7.6 Пренасяне на плодове, растения за засаждане и почва от демаркационната област
 - 6.8 Годишни наблюдения в демаркационната област за *Thaumatotibia leucotreta*
7. Отговорности на ОДБХ по изпълнение на програмата
8. Документиране изпълнението на програмата
 - 8.1 Образци на документи и снимков материал
 - 8.2 Създаване на досие и архивиране на документираната информация
9. Уведомяване и докладване
10. Обучение на персонала
11. Преглед и актуализиране на плана за спешни действия за удостоверяване на ефективността на прилаганите мерки
 - 11.1 Проверка на ефективността на мерките
 - 11.2 Ревизия на плана

Приложение 1: *Thaumatotibia leucotreta* (Meyrick, 1913) - биология, симптоми и гостоприемници

Приложение 2: Методи за откриване, взимане на проби и контрол

Приложение 3: Информационни материали

1. ВЪВЕДЕНИЕ

Този специфичен план за действие в извънредни ситуации при установяване на *Thaumatotibia leucotreta* се основава на Рамков план за действие в извънредни ситуации при установяване на карантинен вредител (Спешен план), утвърден със заповед № РД 11- 2950/30.12.2022 г. на изпълнителния директор на БАБХ.

1.1 Цели на Спешния план

Основната цел на специфичния план съответства на целите, заложи в Рамковия план - предварителна подготовка на фитосанитарните служби в страната за прилагане на бързи и ефективни мерки в случай на съмнение или потвърждение на наличието на *Thaumatotibia leucotreta* /*T. leucotreta*/ на територията на България и ликвидиране на установените огнища.

Планът предоставя конкретни насоки относно:

- ролята на БАБХ и други субекти, участващи в изпълнението на плана за извънредни ситуации;
- правните разпоредби за вредителя *T. leucotreta* и риска от настаняването му в страната;
- официални процедури при съмнение за наличие и след потвърждаване на наличието *T. leucotreta*;
- ресурси, свързани с дейностите по предпазването, откриването, унищожаване и контрола на вредителя;
- правилата за управление и комуникация при изпълнение на плана.
- повишаване информираността за вредителя сред професионалната и непрофесионалната общественост, което да подпомогне общите наблюдения за появата на *T.leucotreta* и вероятността за ранно откриване в случай на въвеждане.

Мерките, описани по-долу се прилагат в съответствие с действащото законодателство на цялата територия на страната за неограничен период, до промяна на мерките от ЕК.

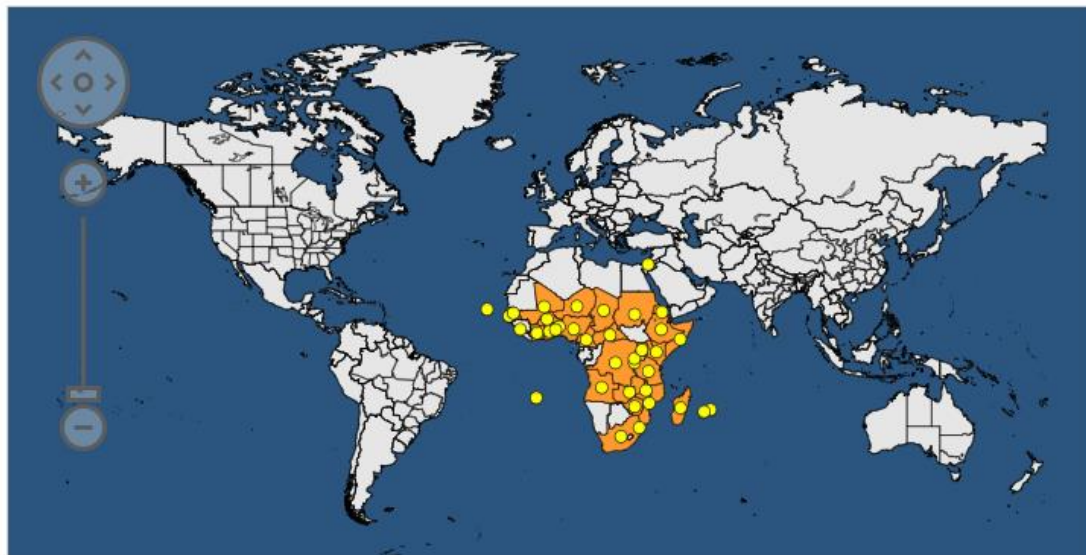
1.2 Обща информация за вредителя

Класификация: Видът *Thaumatotibia leucotreta* (Meyrick, 1913), спада към клас: Insecta, Разред: Lepidoptera, Семейство: Tortricidae, Род: *Thaumatotibia*;

EPPO Code: _ARGPLE_ **Общоприето наименование:** Цитрусов молец

Thaumatotibia leucotreta е вредител с произход Африка, където е широко разпространен на юг от Сахара. През 1984 г. за първи път е установен извън територията на Африка, в Израел в ядки от макадамия. През 2009 г. и 2013 г. молецът е докладван в Холандия

и в Германия през 2018 г., приложени са мерки за унищожение и към момента няма данни за разпространението на *Thaumatotibia leucotreta* в Европа.

Карта на разпространение на *Thaumatotibia leucotreta*

Източник: EPPO <https://gd.eppo.int>

1.3 Растения гостоприемници

Вредителят е полифаг, поврежда растения различни видове семейства. Растенията гостоприемници в Европа са мандарини, портокали, праскови, нектарини, манго, дървета кафе, дървета какао, памук, царевича, патладжан, грозде, маслини, *Rosa spp.* (роза), *Capsicum spp.* (пипер) и *Quercus spp.* (дъб). Информация за всички установени растения гостоприемници на *Thaumatotibia leucotreta* е налична в Приложение 1.

1.4 Пътища на въвеждане и капацитет за разпространение:

1.4.1 Естествено разпространение

В овощни градини или оранжерии, индивидите могат да се движат свободно между различни гостоприемници (Timm, 2005). Възрастните индивиди са способни да летят на кратки разстояния, с цел копулация и снасяне на яйца (Newton 1998).

В овощните градини женските молци на *T. leucotreta* прелитат до 35 м, за снасяне на яйцата върху плодовете, като гъсениците също могат да се придвижват на къси разстояния. През нощта мъжките могат да усетят присъствието на женски индивиди на разстояние повече от километър (Stotter, 2009).. По данни на EFSA (2019) средното годишно разстояние, което може да бъде изминато от *T. leucotreta*, е приблизително 1,5 км (от 300 m до 6,5 км). *Thaumatotibia leucotreta* има умерена способност за естествено разпространение, в зависимост от условията на околната среда

1.4.2 Разпространение с помощта на човека

Най-вероятният път за въвеждане на неприятеля е посредством търговския обмен и движение на нападнати плодове или декоративни растения (внос на растения гостоприемници или в пътнически багаж). Въвеждането в ЕС на *Thaumatotibia*

leucotreta е възможно чрез плодове от род *Capsicum* spp., *Citrus* spp., *Prunus* spp или рязан цвят *Rosa* spp. (EFSA 2019). Вероятността за въвеждане на възрастни индивиди чрез внос на растения гостоприемници, които са сортирани/опаковани се счита за незначителна (van der Gaag et al., 2017).

1.5 Значение за България

Thaumatotibia leucotreta е неприятел полифаг, чиито гъсеници нападат повече от 70 вида растения от 40 семейства. *Thaumatotibia leucotreta* има потенциал да се установи на открити площи в районите близо до Средиземноморския бряг на страните от ЕС. Според анализ на риска извършен от Европейската и средиземноморска организация за растителна защита (EPPO) застрашени от навлизане и разпространение на *Thaumatotibia leucotreta* са районите близо до Средиземноморския бряг в Северна Африка (Мароко, Алжир и Тунис), Близкия изток (Израел и Йордания) и Европа (Испания, Италия, Малта, Кипър, Южна Гърция, Португалия, Канарските и Азорските острови), с климат, подходящ за настаняване на вредителя. Заключение на анализа на риска е, че настаняването на цитрусовия молец е ограничено до оранжерии за патладжани, пипер, рози и домати, като пиперът е основният гостоприемник. Счита се, че вредителя може да причини големи икономически загуби в краткосрочен план. Унищожаването нието на вредителя в оранжерии е възможно, когато се приложи унищожаването на гостоприемника като най- ефективната мярка за контрол. *Thaumatotibia leucotreta* има потенциал да оцелее на закрито в други климатични зони в ЕС, където култури като *Capsicum* spp. се отглеждат в оранжерии, но изисква целогодишно наличие на плодове, което служи като ограничаващ фактор. Важни гостоприемници, от значение за България са *Capsicum* spp. (сладък и лют пипер), *Solanum melongena* (патладжан), *Vitis vinifera* (лоза) *Zea mays* (царевица) и *Quercus robur* (дъб). От тях само оранжерийни култури от *Capsicum* spp. и *S. melongena* е вероятно да бъдат изложени на риск, тъй като се счита, че *T. leucotreta* не може да се настани на открито в страната. Розата, която е второстепенен гостоприемник на *T. leucotreta*, е изложена на риск, когато се отглежда в оранжерии.

2. ПРАВНО ОСНОВАНИЕ

Правното основание за всички приоритетни вредители е посочено в Рамковия план за действия при установяване на карантинен вредител, съгласно заповед №РД 11-2950 от 30.12.2022 г. на изпълнителния директор на БАБХ.

Общите изисквания за наблюдения на карантинните вредители на територията на ЕС са определени в Регламент (ЕС) 2016/2031, а докладването - в Регламент за изпълнение (ЕС) 2020/1231 на Комисията

Thaumatotibia leucotreta е карантинен вредител за Съюза, включен в част А от приложение II на Комисията Регламент за изпълнение (ЕС) 2019/2072¹. Също така е посочен като приоритетен вредител съгласно Делегиран регламент (ЕС) 2019/1702 на

¹Регламент за изпълнение (ЕС) 2019/2072 на Комисията от 28 ноември 2019 г. за установяване на единни условия за прилагането на Регламент (ЕС) 2016/2031 на Европейския парламент и на Съвета по отношение на защитните мерки срещу вредители по растенията и за отмяна на Регламент на Комисията (ЕО) № 690/2008 и за изменение на Регламент за изпълнение (ЕС) 2018/2019 на Комисията. ОВ L 319, 10.12.2019 г., стр. 1–279.

Комисията² което означава, че има задължение за държавите-членки да провеждат годишни изследвания на вредителите.

Общите изисквания за наблюдения на карантинните вредители на територията на ЕС са определени в Регламент (ЕС) 2016/2031 и докладване по Регламент за изпълнение (ЕС) 2020/1231 на Комисията.

Наблюденията се извършват въз основа на научната и техническата информация, посочена в информационния картон за наблюдения на вредителя *T.leucotreta* на Европейският орган по безопасност на храните /ЕОБХ/EFSA/.

3. ОТГОВОРНОСТИ ПО ИЗГОТВЯНЕ, ИЗПЪЛНЕНИЕ И КОНТРОЛ

Спешният план за *Thaumatotibia leucotreta* се изготвя от фитосанитарни експерти на Централна лаборатория по карантина на растенията (ЦЛКР) и дирекция РЗККППЗ на БАБХ и се утвърждава със заповед на изпълнителния директор на БАБХ.

На централно ниво спешният план се изпълнява и координира от служители в ЦУ на БАБХ, определени в заповед на изпълнителния директор на БАБХ. На областно и общинско ниво, планът се изпълнява от служители на Областните дирекции по безопасност на храните в сътрудничество със засегнатите професионални оператори и всички заинтересовани страни по места.

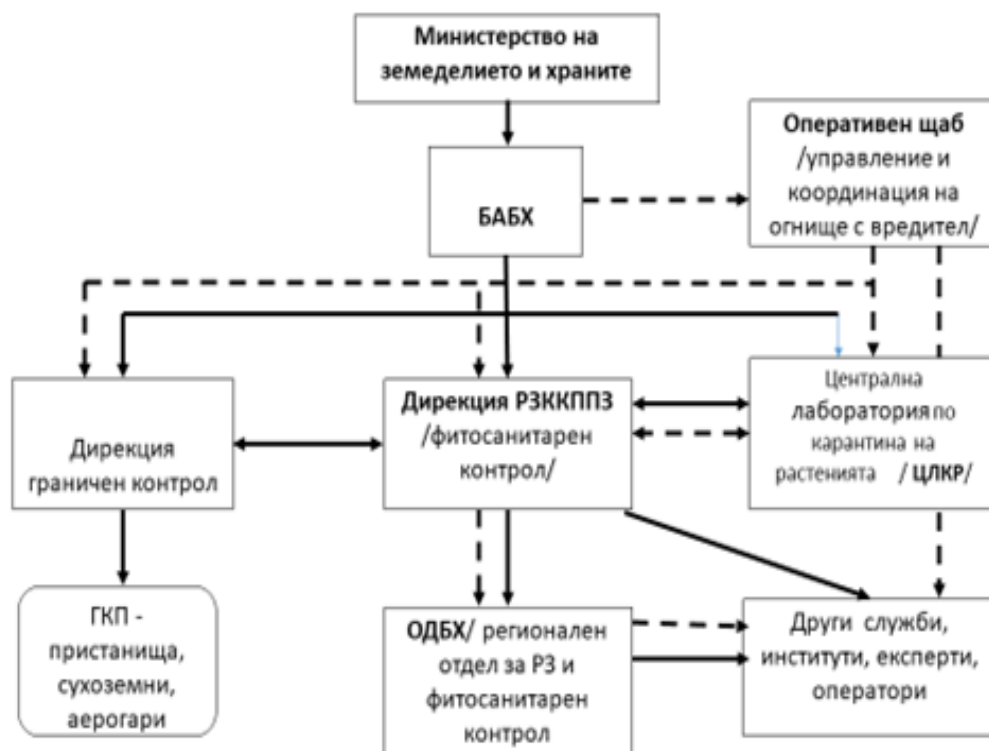
Контролът по изпълнението се осъществява от Оперативен щаб, определен със заповед на изпълнителния директор.

Официалните фитосанитарни инспектори извършват проверки в обектите, в които се произвеждат, преработват, отглеждат, преупаковат, съхраняват, превозват, търгуват или са налични по друг начин растения, растителни продукти и други обекти, вземат проби за извършване на лабораторни изследвания, прилагат защитни мерки срещу вредителите и отнемат в полза на държавата, разпореждат унищожаване, третиране или ограничаване движението на растения, растителни продукти и други обекти, които не отговарят на изискванията, като имат право на достъп до обектите, включително до защитени територии по смисъла на Закона за защитените територии (чл.7, ал.5 от Закона за защита на растенията).

В процеса по прилагане на официални фитосанитарни мерки и при необходимост, служителите на Областните дирекции по безопасност на храните си сътрудничат с професионалните оператори, с местните власти и с други заинтересовани лица и организации.

Планирането и координацията по изпълнение на Плана за действие в извънредни ситуации при поява на вредителя *Thaumatotibia leucotreta* се осъществява от управленски екип, наричан по-нататък Оперативен щаб, определен със заповед на изпълнителния директор.

²Делегиран регламент (ЕС) 2019/1702 на Комисията от 1 август 2019 г. за допълване на Регламент (ЕС) 2016/2031 на Европейския парламент и на Съвета чрез установяване на списък с приоритетни вредители. ОВ L 260, 11.10.2019 г., стр. 8–10.

Фиг. 1 Схема на структурите, включени в този план за действие при извънредни ситуации (плътните линии свързват организационната структура на БАБХ, прекъснатите линии показват временно активиране за действия)

4. ОБХВАТ НА ПРИЛОЖЕНИЕ НА СПЕШНИЯ ПЛАН

Този план се прилага при съмнение за наличие или установено наличие на *Thaumatotibia leucotreta* на територията на България. Планът включва официални действия за потвърждаване наличието на вредителя, официални действия след потвърдено наличие, събиране на информация за вредителя, подаване на уведомления към Комисията и държавите членки за потвърдено наличие, уведомяване на засегнатият професионален оператор и прилагане на мерки за ликвидиране.

5. ИЗПЪЛНЕНИЕ НА СПЕШНИЯ ПЛАН

Изпълнението на Спешния план започва в следните ситуации:

- ✓ Вредителят е открит в резултат на обща проверка или специфични наблюдения за вредителя, или когато фитосанитарните инспектори са информирани за присъствие на вредителя от професионален оператор или друго лице.
- ✓ Посоченият вредител е открит след въвеждане или при движение на растителен материал, с който може да бъде пренесен.

- Анализ на риска от вредители за *Thaumatotibia leucotreta* - септември 2013 г., EPPO

- Информационен картон на ЕОБХ за проучване на вредители - *Thaumatotibia leucotreta*
- Лист с данни на ЕРРО - *Thaumatotibia leucotreta* последна актуализация на 14/09/2021.
- Бюлетин на ОЕРР/ЕРРО (2019) 49 (2), 248-258 РМ 7/137 (1) - *Thaumatotibia leucotreta*

Диагностика

МСФМ 27 Диагностични протоколи за регулирани вредители

- МСФМ 15 Регулиране на дървения опаковъчен материал в международната търговия
- МСФМ 14 Използване на интегрирани мерки в системен подход за риск от вредители
- МСФМ 10 Изисквания за установяване на свободни от вредители места за производство
- МСФМ 9 Насоки за програми за ликвидиране на вредители

Всички други ползвани източници са посочени в Рамковия план за действие при извънредни ситуации.

5.1 Официални действия за потвърждаване присъствието на вредителя

При съмнение за наличие на вредителя, фитосанитарните инспектори от съответното ОДБХ извършват:

- ✓ допълнителна официална визуална проверка и вземане на проби от района със съмнение за наличие на вредител;
- ✓ проучване за вероятния произход и възможното разпространение в района със съмнение, както и за установяване на свързани партии с растения, растителни продукти или други обекти, с които може да бъде пренесен *Thaumatotibia leucotreta*;
- ✓ налагане на временни мерки - забрана за движение, физическа защита от вероятно нападение на растения или стоки, регулиране на правилата за достъп до излизане на лабораторните резултати; предпазно третиране за предотвратяване разпространението на вредителя, вкл. разрешаване на ПРЗ за ограничена и контролирана употреба);
- ✓ Мерките се нареждат с писмено предписание по утвърден образец от фитосанитарните инспектори в ОДБХ, на територията на която се извършват официалните действия, и се изпълняват от засегнатите лица, посочени в предписанието
- ✓ въз основа на събраната информация за съмнението, до излизане на крайния резултат от изпитването се изготвя доклад до дирекция РЗККППЗ на БАБХ, с цялата събрана информация от проучването и наложените временни мерки.

След окончателната идентификация и потвърждаване, директорът на ЦЛКР писмено информира за резултатите от анализа изпълнителния директор на БАБХ и директора на ОДБХ, откъдето е постъпила пробата/е с установено нападение.

В Приложение 1 към този документ се намира подробна информация за симптоми, специфични увреждания на растения гостоприемници и снимки. Документът включва процедурата за наблюдение, посочваща зоните с най-голям риск от поява на вредителя,

както и подробното му описание, биологичен цикъл, биология и най-благоприятно време за откриване на симптоми.

5.2 Откриване, диагностика и идентификация на вредителя

5.2.1 Откриване

Екземпляри от *Thaumatotibia leucotreta* могат да бъдат намерени чрез улавяне на възрастни индивиди или чрез изследване на плодове и цветя, за да се открият симптоми на вредителя. Улавянето с феромонов капани може да е от полза за ранно откриване в производствени полета, в складове, на места, където големи количества вносни продукти влизат в страната, или на места, където отпадъците се събират и/или изхвърлят. Ако вредителят бъде установен в уловка, визуалното изследване на растенията гостоприемници и растителните части е следващата стъпка, за да се открият повреди и вредители. Всички стадии на *Thaumatotibia leucotreta* могат да бъдат открити при визуално наблюдение. По морфологични признаци, видът може да се идентифицира от експерти ентомолози.

5.2.2. Лабораторна диагностика

Идентифицирането и потвърждаването на вредителят *Thaumatotibia leucotreta* се извършва в Централна лаборатория по карантина на растенията – София, определена за Националната референтна лаборатория за насекоми и акари, която осигурява технически и експертен капацитет за морфологично и молекулярно определяне.

Яйцата, ранните стадии на ларвите (L1 & L2) и какавидите не могат да бъдат идентифицирани до вид въз основа на тяхната морфологична характеристика и трябва да бъдат отгледани до жизнен етап на ларвите L3 до L5 или възрастен стадий.

5.2.3 Идентификация

Диагностичният протокол РМ 7/137 (1)/2019 (EPPO) включва методите, които трябва да се използват за идентифициране на вида *Thaumatotibia leucotreta*.

Не е разработен специфичен молекулярен тест за идентифициране. Протокол за ДНК баркодирането въз основа на COI е описано в Приложение 1 на РМ 7/129 ДНК баркодиране като инструмент за идентификация на брой регулирани вредители: ДНК баркод Членестоноги (EPPO, 2016) и може да подпомогне идентифицирането на *T. leucotreta*.

При първо откриване, идентификацията с молекулярни методи, базирани на принципа на Real-time PCR, може да се потвърди и от Референтната EURL.

5.3 Официално вземане на проби

Методите за вземане на проби, с цел откриване на *Thaumatotibia leucotreta* са описани в Приложение 2.

6. ОФИЦИАЛНИ ДЕЙСТВИЯ СЛЕД ПОТВЪРЖДАВАНЕ НА НАЛИЧИЕТО НА THAUMATOTIBIA LEUCOTRETA.

При официално потвърждение за наличие на посоченият вредител, изпълнителният директор на БАБХ издава заповед за поставяне под карантина на нападателната зона и забранява движението на засегнати продукти извън нея.

6.1 Създаване на оперативен щаб

Изпълнителния директор на БАБХ издава заповед за създаване на Оперативен щаб, който да ръководи изпълнението на спешния план. В състава му се включват експерти

по фитосанитарен контрол на БАБХ, ръководители, финансови експерти, юристи и други експерти от ЦУ на БАБХ, лабораторни специалисти-ентомолози от ЦЛКР, експерти от ЦОРХВ, учени. При определени случаи и когато ситуацията го изисква, могат да бъдат поканени и експерти от Европейската Комисия и от държави членки, които имат придобит опит в борбата и управлението на огнища с този вредител.

6.2 Отговорности на Оперативния щаб

Отговорностите на оперативния щаб са разписани детайлно в Рамковия план за действие в извънредна ситуация. Оперативният щаб, създаден да ръководи изпълнението на този план, съобразява изпълнението му с конкретните случаи на установено нападение от *Thaumatotibia leucotreta*. Оперативният щаб изготвя програма за ликвидиране, с цялата необходима информация за последващите мерки, контролира изпълнението и оценява ефективността на мерките.

6.3 Комуникация със засегнатия сектор

Директорът на ОДБХ на територията на която е установен вредителя, информира писмено засегнатите лица и нарежда действията, които трябва да се предприемат, за да се предотврати разпространението на установения вредител.

Запознава потенциално засегнатия сектор (разсадници, частни овощни градини, паркове и зелени площи, ЗС и населението в района с мерките по плана за действие.

Провежда се информационна кампания и се предоставят материали за запознаване с вредителя. Информационен лист за вредители, с цел повишаване на осведомеността за *T. leucotreta* и неговите симптоми, трябва да бъде разпространен или препоръчан на производителите, опаковчиците/преработвателите и вносителите. Информационният лист за вредителите може да бъде намерен на сайта на БАБХ.

6.4 Проучвания свързани с установяване на произхода и с потенциала за разпространение на вредителя

След потвърждаване наличието на *Thaumatotibia leucotreta*, незабавно се извършва проучване на вероятният произход и възможното разпространение в района, както и на свързани партии с растения, дървесина или дървен опаковъчен материал, изложени на същия риск, което продължава след проучването при съмнение. Чрез допълнителни прегледи се установява действителният размер на нападнатата зона.

Информацията, която трябва да бъде събрана от БАБХ при съмнение за наличие на *T. leucotreta* е в съответствие с МСФМ 6 Насоки за наблюдение:

- Произходът на растенията гостоприемници и свързаните с тях пътища;
- Подробности за други разсадници, обекти или дестинации, където са изпратени растенията/продуктите гостоприемници, където може да присъства *T. Leucotreta*;
 - Описание на помещенията и околността (по отношение на потенциални буферни зони от най-малко 1 км.), включително карта на полетата/културите/сградите, изложените на риск производители и подробности за съседните култури, особено всички търговски или нетърговски гостоприемници в оранжерии;
 - Подробности за гостоприемника, фенофаза на развитие и всяка друга подходяща информация;
 - Описание на околното местообитание, включително основни култури и преобладаващи гостоприемници;
 - Област и степен на нападение, включително фенофази на развитие на гостоприемника, описание на симптомите (може и снимков материал);

- Датата и часа на вземане на пробата и от кого;
- Текущи третирания/контроли на място, напр. химично третиране и използвани биоагенти;
- Подробности за движението на хора, оборудване, машини и др. от и към нападнатата зона;
- Работни практики и биосигурност;
- Име, адрес, имейл и телефонен номер на лицето, което е открило вредителя и/или неговите симптоми, и собственика на бизнеса.

6.5 Оценка на ситуацията в потенциалната зона на нападение

Оценката на ситуацията включва възможността за разпространение на вредителя и щетите, които могат да бъдат причинени в района, като се вземат предвид:

- биологията на вредителя (сезон на установяване, стадий на развитие на установеният вредител и на гостоприемните растения, възраст на растенията и др.);
- резултатите от допълнителните прегледи около района с нападение и проследяване на свързани с нападението растения, дървесина или дървен опаковъчен материал.

Събира се и друга важна информация, необходима за прилагането на мерките за ликвидиране на огнището. Резултатите от проучването се отразяват на карта, която служи за планиране на действията в периода на ликвидиране на нападението.

6.6 Определяне на демаркационна област

При официално потвърдено наличие на вредителя, се определя **демаркационна област**, която включва нападнатата зона (огнище) и буферна зона.

За точно определяне на демаркационната област се вземат резултатите от проучването и се извършва оценката на конкретната ситуацията.

След като е потвърдено огнището, трябва да се установи демаркационна област, в която се включва нападнатата зона от 1 км, в която се поставя мрежа от уловки с подходящ атрактант. За точно определяне на демаркационната област се вземат предвид резултатите от проучването за произход и разпространение по т.6.4 и оценката на ситуацията по т.6.5. Първоначалното определяне на границите на засегнатата зона, трябва да бъде последвано от проучване за определяне на действителният размер на нападнатата зона, с план и схема за вземане на проби, даващи възможност с поне 95-процентна сигурност да се установи еднопроцентно ниво на присъствие на посочения вредител.

Нападнатата зона е тази, в която наличието на *Thaumatotibia leucotreta* е потвърдено и която включва **всички нападнати растения** и всички други податливи растения, които показват признаци на нападение или биха могли да бъдат увредени поради близост, общо производство с нападнати растения или с растения, отгледани от тях (ако има данни за това). Първоначално определената нападната зона може да се промени след интензивни прегледи около огнището и откриване на други засегнати растения в буферната зона.

Демаркационна област се очертава в случай, че климатичните условия в района с установено нападение са благоприятни за развитието на *Thaumatotibia leucotreta*. В нападнатата зона се прилагат мерките, посочени в точка 6.7.1 с цел унищожаване на вредителя.

Буферната зона е с широчина от най-малко 1 км и е разположена около нападнатата зона. Ако *Thaumatotibia leucotreta* бъде открит в буферната зона, независимо дали е в растение гостоприемник или уловка, демаркационната област незабавно се коригира.

В случай, че няколко буферни зони се припокриват или са географски близки, се очертава демаркационна област, която включва площта, обхваната от съответните демаркационни области и пространствата между тях. Фитосанитарните инспектори определят минималното разстояние, когато няколко буферни зони са географски близки, въз основа на оценката на риска.

Буферна зона трябва да се простира до най-малко 1 км от засегнатата от вредителя зона, но може да се простира и по-далеч.

Размерът на буферната зона се определя от местните климатични и метеорологични условия и гъстотата на гостоприемните култури.

Буферната зона може да включва и помещения, разположени в близост до нея близост до ~~буферната зона~~, които представляват предполагаем риск от разпространение на вредителя.

Фитосанитарните инспектори от ОДБХ изготвят първоначални карти на местата в които са възникнали огнищата.

Всички растения гостоприемници и потенциални растения гостоприемници в демаркационната област и области в буферната зона трябва да бъдат визуално проверени и всички съмнителни проби трябва да бъдат изпратени за диагностика.

Демаркационната област трябва да бъде коригирана в отговор на допълнителни констатации. Ако *T. leucotreta* се намира в оранжерия извън нападнатата зона, тази зона трябва да се обозначи като нападната от вредителя и буферната зона да бъде съответно променена.

Исключения при определянето на демаркационни ~~зони~~ области

6.6.1 Премахване на демаркационни области

Мерките завършват с премахване на демаркационната област с установено нападение от *Thaumatotibia leucotreta*, когато вредителят не се открива най-малко четири последователни години от датата на последното откриване в тази демаркационна област.

Предишните демаркационни области се приемат като рискови зони при годишните наблюдения за приоритетния вредител.

6.6.2 Намаляване на буферната зона

При оценка на ситуацията и достигане до заключението, че е възможно посоченият вредител да бъде унищожен, като се вземат предвид обстоятелствата във връзка с възникналото огнище, резултатите от проучването или незабавното прилагане на мерки за унищожаване, радиусът на буферната зона може да бъде намален до не по-малко от 0.5 км от границата на нападнатата зона.

6.6.3 Не се определя демаркационна област, ако са изпълнени следните условия:

- съществуват доказателства, че посоченият вредител е въведен в ~~зона~~ областта чрез стоки, които са били засегнати преди въвеждането им в засегнатата зона, и е установено, че вредителят не се е настанил, а неговото разпространение и размножаване е невъзможно поради биологичните му особености;
- съществуват доказателства, че присъствието на посочения вредител представлява изолиран случай, свързан с конкретно растение, или друг носител и това няма да доведе до установяване на вредителя.

При тези условия и след незабавно унищожаване на нападнатите и вероятно засегнатите растения и растителни продукти, се провежда **редовно и интензивно наблюдение в радиус от 1 км** около мястото на установеното нападение в продължение **на период от четири последователни години**.

Всички мерки се документират от фитосанитарните инспектори на засегнатото ОДБХ, съгласно т. 8. В нотификацията за установеното огнище до Европейската комисия и държавите членки се посочва причината за не определяне на демаркационна ~~зона~~ област

6.7. Мерки за ликвидиране в демаркационна област

Мерките включват три основни дейности: ликвидиране, ограничаване на разпространението и наблюдения.

6.7.1 Процедури за борба с вредителите

Тези процедури, могат да включват употреба на продукти за растителна защита. Могат да се прилагат единствено инсектициди, включени в официалният за страната Списък на одобрените ~~пренарати~~ продукти за растителна защита.

Преди да бъдат използвани пестициди, трябва бъде оценен рискът, който пестицида представлява за хората и околната среда. Използването на контактни инсектициди изисква добро покритие на листата, пъпките, цветовете и плодовете.

За оценка на ефикасността на инсектицидното третиране трябва да се използват визуална инспекция и феромонови уловки.

Ако ситуацията го изисква, може да се наложи използването на пестициди дори при култури при които се използват агенти за биологичен контрол.

Производителите трябва да бъдат уведомени за начините за приложение на препоръчаните продукти. Независимо дали използват собствено оборудване или оборудване на изпълнител, те трябва да записват подробности за количеството на продукта и използването на вода. – дали не е по-добре да се каже „използваната вода“?

БАБХ следва да изготви препоръки относно подходящия режим на третиране с инсектициди. Тези третирания трябва да се прилагат и при други чувствителни гостоприемници. За спешно приложение е възможно да бъдат одобрени продукти за растителна защита, които са доказано ефективни за контрол на всички стадии на

вредителя. След употребата на инсектицид, незрелите плодове, а в идеалния случай - всички плодове, трябва да бъдат отстранени и унищожени чрез изгаряне или дълбоко замразяване, за да се намали популацията на вредителя и да се сведе до минимум рискът от разпространение.

План за унищожение

Всички мерки за унищожаване се предписват от и изпълняват под контрола на фитосанитарните инспектори от ОДБХ.

При установяване на вредителя в частни стопанства, собствениците им са длъжни да предприемат мерките, предписани от фитосанитарните служби, а именно: механично унищожаване на растителността или използване на подходящи продукти за растителна защита.

Когато се взема решение за най-подходящия метод(и) за унищожаване, трябва да се вземат предвид няколко фактора, като например вероятността от пренасяне на възрастни екземпляри, необходимото ниво на обработка на нападнатите растения и транспортиране и климатичните условия. За всички методи трябва да се вземат мерки, за да се гарантира, че няма риск от разпространение по време на транспортиране, обработка или изхвърляне. Това може да включва пренасяне на заразения материал възможно най-близко до място за унищожаване. Материалът, който може да бъде преместен безопасно, трябва да бъде унищожен чрез изгаряне в лицензирано съоръжение (ако е в малки количества) или чрез дълбоко заравяне. Начина на унищожаването трябва да бъде одобрен от фитосанитарните инспектори от съответната ОДБХ, чрез задължителна фитосанитарна мярка и предписание, като контролът се определя за всеки отделен случай. Ако материалът трябва да бъде преместен извън помещенията, той трябва да се опакова в поне два слоя, ако е възможно, и да се постави в запечатано превозно средство за транспортиране. Дълбокото заравяне може да се извърши на одобрено депо в мястото на огнището или на друго подходящо място наблизо, но само в координация с местните власти и местната Регионални инспекции по околна среда и води. Изгарянето трябва да отговаря на съответните разпоредби за управление на отпадъците.

Дълбокото заравяне може да се извърши на одобрено депо в мястото на огнището или на друго подходящо място наблизо, но само в съгласие с местната власт. Изгарянето трябва да отговаря на съответните разпоредби за управление на отпадъците.

6.7.2. Ликвидиране в складове, дистрибуторски центрове и др.

- ✓ Плодовете в склада се преглеждат за нападение от вредителя.
- ✓ Забрана за придвижване на плодовете от и към помещението, където са складирани, до приключване на проверката.
- ✓ След приключване на проверката, нападнатите растителни части и плодове трябва да се поставят в найлонови торби и да бъдат транспортирани до официално одобрено депо за унищожаване.
- ✓ Унищожаване се цялата партия, в която са идентифицирани нападнати плодове.
- ✓ Извършване на дезинфекция на помещенията и съоръженията с разрешен продукт за растителна защита.

6.7.3 Мерки за ликвидиране в буферната зона и околните райони

Ако в буферната зона има уловки, те трябва да бъдат проверявани ежеседмично в периода на плододаване. Гостоприемниците, намиращи се в буферната зона, могат поетапно да бъдат инспектирани, след процедура за прегледи на плодовете, за да се гарантира, че зоната е свободна от идентифицирания вредител.

По преценка на фитосанитарните инспектори в района около буферната зона могат да се поставят уловки на 1-2 км разстояние в близост до главни пътища и борси.

Ако се установи наличие на възрастни екземпляри в уловки или нападение по плодове в тази зона, се определя нова демаркационна област около установеното огнище.

6.7.4 Мерки в програмата за унищожаване, които засягат стопански субекти и населението

Идентифицират се собствениците и ползвателите на площи с гостоприемници на *Thaumatotibia leucotreta*, които попадат в демаркационната област и се нареждат мерките по т. 6.7.1.

При установяване на растения гостоприемници, които се намират в частни дворове и попадат в демаркационната област, в която се прилагат мерки за унищожаване, собствениците трябва да бъдат информирани относно мерките, плана и начина за унищожаване, като им бъде раздаден график за извършване на мероприятията.

Във всички случаи, професионалният оператор или друго лице, при съмнение за наличие на *Thaumatotibia leucotreta* е длъжно да уведоми местната ОДБХ, така че установяването на вредителя да бъде регистрирано в съответствие с членове 14 и 15 от Регламент (ЕС) 2016/2031.

6.7.5 Санкции в случай на неспазване на фитосанитарното законодателство

В случай на неспазване на мерките за ликвидиране, регламентирани в разпоредбите на Регламент (ЕС) 2016/2031, Закона за защита на растенията и в този план, се налагат санкции, съгласно Административнонаказателните разпоредби на Закона за защита на растенията.

6.7.6 Пренасяне на плодове, растения за засаждане и почва от демаркационната област

Не се допуска движение на вероятно нападнат материал от нападнатата зона към или извън буферната зона.

Изключения от забраната са възможни при спазване на изискванията за движение, разписани в програма за унищожаване на конкретно огнище.

6.8 Годишни наблюдения в демаркационната област за *Thaumatotibia leucotreta*

Интензивни ежегодни наблюдения се провеждат в буферната зона с цел откриване, а в нападнатата зона - с цел мониторинг за наличие на вредителите.

- Наблюденията в нападнатата зона се провеждат чрез мрежата от уловки по т. 6.7.1, преглед на произведените плодове и преглед на площите с гостоприемници, най-малко веднъж годишно, в подходящи периоди за откриване на вредителите, **в продължение на 2 години след въвеждане на мерки в демаркационна област и още един жизнен цикъл на установения вредител, след приключване на мерките;**

✓ При решение за поставяне на уловки в буферната зона, те трябва да бъдат проверявани ежеседмично. Гостоприемниците, намиращи се в буферната зона, могат

постепенно да бъдат инспектирани, след процедура за инспекция на плодовете, за да се гарантира, че зоната е свободна от идентифицирания вредител.

По преценка на фитосанитарните инспектори от ОДБХ, в района около буферната зона могат да се поставят уловки на 1-2 км разстояние в близост до главни пътища, борси, входни пунктове за внос.

✓ Ако се установи наличие на възрастни екземпляри в уловки или нападение по плодове в тази зона, се определя нова демаркационна област около установеното огнище.

7. ОТГОВОРНОСТИ НА ОДБХ ПО ИЗПЪЛНЕНИЕ НА ПРОГРАМАТА

Планът за наблюдението и планът за вземане на проби, следва да позволяват откриването с поне 95-процентна сигурност за да се установи еднопроцентно ниво на присъствие на посочения вредител.

✓ Необходимо е запознаване с повредите, причинени от *Thaumatotibia leucotreta* и наблюденията с феромонов уловки на всички лица, отговорни за складове на растителен материал от гостоприемници, вносители или производители на материал от растения-гостоприемници в демаркационната зона, поради необходимостта от непрекъснато наблюдение на културите и продуктите. Самоконтролът на сектора трябва да допълва наблюденията, извършвани от фитосанитарните инспектори.

Резултатите от тези наблюдения се докладват ежегодно до 30 април, по определен в Регламент за изпълнение (ЕС) 2020/1231 на Комисията формат.

7. ОТГОВОРНОСТИ НА ОДБХ ПО ИЗПЪЛНЕНИЕ НА ПРОГРАМАТА

7.1. Официалните мерки по унищожаване на огнище с установен вредител се прилагат от фитосанитарните инспектори на ОДБХ, на чиято територия е установено огнището. Директорът на ОДБХ определя със заповед състава на екипа и ръководи изпълнението на мерките за ликвидиране. Задълженията на екипа от ОДБХ по ликвидиране на огнището са представени в точка VII от Рамковия план за действие в извънредни ситуации.

7.2. Предпазни мерки

Фитосанитарните инспектори на ОДБХ в цялата страна, провеждат многогодишна програма за наблюдение за наличие на *Thaumatotibia leucotreta*, като извършват проверки на площи и помещения на професионалните оператори, на рискови места за установяване на вредителите в най-подходящото време и с най-подходящите методи, с оглед откриване на съответния вредител и проверки във връзка с изпълнение на мерките, свързани с придвижването на посочените плодове и растения за засаждане в рамките на територията на Съюза, съгласно приложение VIII от Регламент за изпълнение (ЕС) 2019/2072 на Комисията.

8. ДОКУМЕНТИРАНЕ ИЗПЪЛНЕНИЕТО НА ПРОГРАМАТА

8.1 Образци на документи и снимков материал

Целият процес по прилагане на Спешния план се документира в хронология на действията и по възможност се изготвят снимков и видеоматериали. В процеса на изпълнение на плана се попълват документи, чийто образци са утвърдени със заповед на изпълнителния директор на БАБХ.

8.2 Създаване на досие и архивиране на документираната информация

Директорът на ОДБХ, на територията на която се изпълнява Спешния план, след приключване на всички мерки по програмата на Оперативния щаб изготвя подробен доклад, който заедно с цялата изготвена и събрана документация (досие на огнището) се съхранява в ОДБХ. Доклада и приложимата към него документация се предоставят по официален път на изпълнителния директор на БАБХ и на председателя на Оперативния щаб.

9. УВЕДОМЯВАНЕ И ДОКЛАДВАНЕ

Българската агенция по безопасност на храните уведомява Европейската комисия, държавите членки на Европейския съюз и Европейската и Средиземноморска Организация за Растителна Защита (ЕРРО) за демаркационните области и предприетите мерки в срок от един месец от датата, на която в съответната област е било установено наличие на *Thaumatotibia leucotreta*, в съответствие с приложимите разпоредби на ЕС, по-специално Регламент за изпълнение (ЕС) 2019/1715 на Комисията. Уведомлението съдържа описание на демаркационните области, тяхното местоположение и наименованията на административните структури, обхванати от демаркационните области, и се придружава с карта, на която е отбелязано местоположението на всяка демаркационна област, вкл. нападнатата зона и буферната зона. След извършено проучване и проследяване, БАБХ уведомява за резултатите от разследването за определяне на произхода и разпространението на *T.leucotreta*. При изменения на демаркационните области, в срок от един месец от датата на изменението се уведомява Комисията и държавите членки.

Статута на вредителя в страната се актуализира регулярно в онлайн платформата на Комисията EUROPHYT Outbreaks.

Информация за статута на вредителя в страната се предоставя на засегнатите страни, на местните власти и на други заинтересовани страни, а при поискване и на Национални организации по растителна защита на трети държави.

10. ОБУЧЕНИЕ НА ПЕРСОНАЛА И СИМУЛАЦИЯ НА ПЛАНОВЕ ЗА ДЕЙСТВИЕ

БАБХ (ЦЛКР и РЗККППЗ) предоставят подходящо обучение за персонала на всички ОДБХ и други институции, оторизирани да участват в изпълнението на плана за действие, особено по отношение на визуалните прегледи на растенията и вземането на проби.

Дирекция РЗККППЗ организира проверката на Плана за действие за *Thaumatotibia leucotreta*, чрез симулация на първо установяване на вредителя в Република България. Целта е да се установи готовността и способността на БАБХ и другите заинтересовани страни да реагират и комуникират по подходящ начин при възникването на извънредна ситуация, включително наличието на работен капацитет, финансови ресурси и приоритетни области за обучение на персонала.

Организацията и координацията за изпълнение на симулационните упражнения се осигурява от БАБХ.

11. ПРЕГЛЕД И АКТУАЛИЗИРАНЕ НА СПЕШНИЯ ПЛАН ЗА УДОСТОВЕРЯВАНЕ ЕФЕКТИВНОСТТА НА ПРИЛАГАНИТЕ МЕРКИ

Българската агенция по храните прави преглед и актуализиране на Спешния план. Прегледът се извършва на определен период от време или се актуализира при настъпили изменения в законодателството или възникнали други обстоятелства. Прегледът цели да се провери ефективността на приложените мерки за ликвидиране на огнището от вредителя, социалният и икономически ефект от тях и направените разходи.

11.1 Проверка на ефективността на мерките

Ефективността на мерките се определя от резултатите от годишните проучвания в демаркираните области и постигане на целта да се ликвидира *Thaumatotibia leucotreta* в тях. Когато е очевидно, че съществуващите мерки не могат да постигнат целта, се взема решение за тяхното изменение. При изменението е препоръчително да се потърсят и да се вземат предвид препоръките и становищата на засегнатите от мерките професионални оператори, на професионалните и браншовите организации.

В резултат от анализа, може да се вземе решение за писмена отмяна на наложените официални фитосанитарни мерки, ако в рамките на четири последователни години от датата на последното откриване на нападението от вредителя, *Thaumatotibia leucotreta* не е намерена в демаркационната област.

11.2 Ревизия на плана

Когато в резултат от наблюденията в демаркационната област, присъствието на *Thaumatotibia leucotreta* е доказано за повече от четири години и има доказателства, че вредителят не може да бъде унищожен, може да се реши актуализиране/ревизиране на програмата и преминаване към подход за ограничаване и задържане разпространението на вредителя. Решението се съобщава на Комисията, чрез изпълнителният директор на БАБХ.

Приложение 1

***Thaumatotibia leucotreta* (Meyrick, 1913) - биология, симптоми и гостоприемници**

Научно име: *Thaumatotibia leucotreta* (Meyrick, 1913)

Клас : *Insecta*

Разред : *Lepidoptera*

Семейство : *Tortricidae*

Род : *Thaumatotibia*

Вид: *Thaumatotibia leucotreta*

EPPO код: ARGPLE

Общо наименование: Цитрусов молец/Фалшив молец

1. Биология и жизнен цикъл на вредителя

Родът *Thaumatotibia* наброява 14 вида (Timm and Brown, 2014), два от африканските видове (*T. leucotreta* и *T. batrachopa*) са полифаги и широко разпространени в южната част на континента и са се преместили от местни гостоприемници към култури, превръщайки се в икономически важни селскостопански вредители (Timm and Brown, 2014). *Thaumatotibia leucotreta* е вредител с широк набор от гостоприемници и

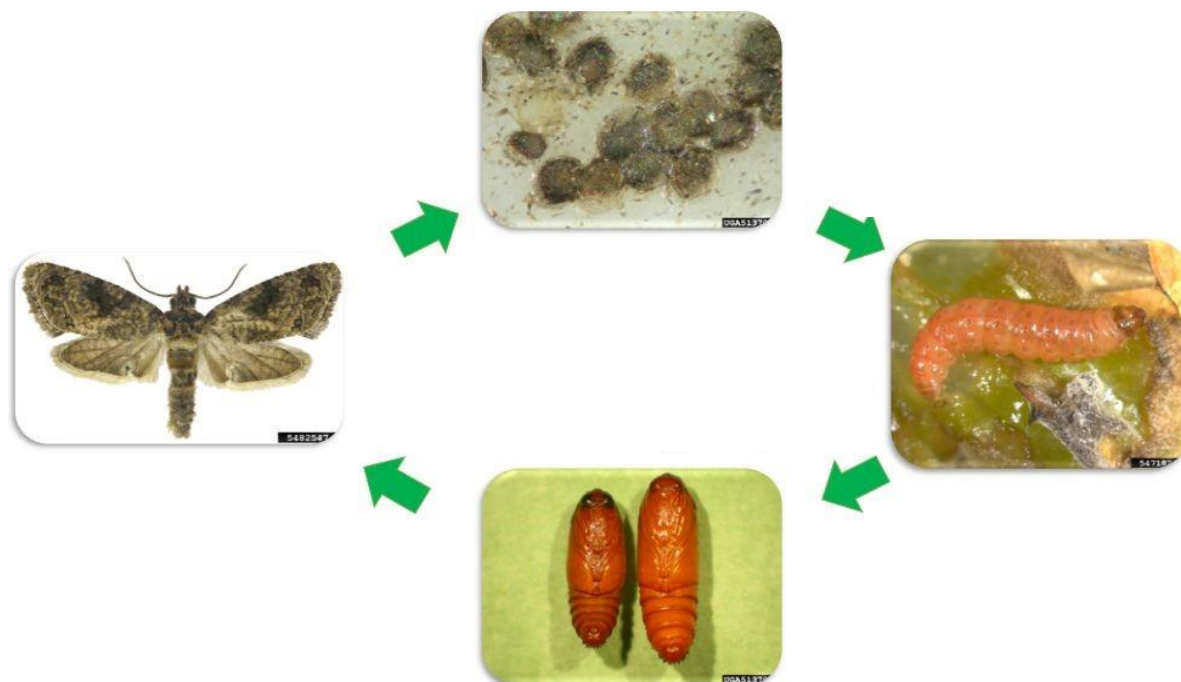
потенциал да нанесе сериозни икономически щети на различни култивирани растения, някои от които се отглеждат в ЕС (напр. *Citrus spp.*, *Capsicum spp.* и *Prunus spp.*).

Thaumatotibia leucotreta е с произход от африканския регион на юг от Сахара и също присъства на островите Кабо Верде, Света Елена, Мадагаскар, Реюнион и Мавриций. Извън Африка вредителят присъства в Израел (Wysoki, 1986; Kaspi et al., 2018; Levi-Zada et al., 2020).

Видът е поливолтинен, в зависимост от биотичните и абиотичните фактори може да развие от две до пет припокриващи се поколения годишно. Продължителността на жизнения цикъл на едно поколение, в зависимост от температурата, варира между 30 и 117 дни, като при оптимална температура от 25°C завършва за около 42-46 дни. В областите на страните със средиземноморски климат с подобни условия на Африканския, предполага, че вредителя има потенциал да се установи при налични гостоприемници. Зоната на потенциално разпространение в ЕС включва Испания, Италия (Сицилия и Сардиния), Малта, Южна Гърция и Кипър, Португалия, Канарските острови и Азорските острови.

Понастоящем не е известно наличието на *Thaumatotibia leucotreta* в ЕС. Въпреки това случайно е открит във Финландия, Обединеното кралство, Холандия, Швеция и Германия, последвали са мерки за унищожение (Karvonen, 1983; Bradley et al., 1979; Huisman and Koster, 2000; Svensson, 2002; EPPO, онлайн) .

Активността на вредителя се увеличава с началото на цъфтежа на гостоприемника. Женските летят през нощта и привличат мъжките с помощта на феромони (Stibick, 2007). Една женска може да снесе повече от 400 и до 800 яйца през целия си живот, който обхваща около три седмици (вариращи от 14 до 70 дни; Daiber, 1980). Женските снасят яйцата си предимно вечер (Stibick, 2007; de Jager, 2013). Яйцата могат да се отлагат индивидуално или на групи, до 10–25 яйца на плод в зависимост от размера на плода (Mkiga et al., 2019). Яйцата се отлагат върху гладки, неопушени повърхности, във вдлъбнатините на кората на плода, върху паднали плодове или върху листа (Stibick, 2007).

Фигура 1: Жизнен цикъл на *Thaumatotibia leucotreta*

Яйцата: Формата им е овално-сплесната. Диаметърът им е около 0,8 мм, полупрозрачни до оранжеви на цвят, като тъмната глава на ларвите се вижда преди излюпването.

Ларвите: Ранните стадии (1-2) са белезникави, с тъмна глава и тъмни петна и са с дължина 1-2 мм. По-късните етапи (3-5) са оранжево-розови, като последният етап става тъмно розов и имат кафява глава и гръден щит. Напълно зрелите ларви са дълги приблизително 7-10 мм. Дължини между 12 и 20 мм също са докладвани от Ostoja-Starzewski et al. (2017).

Какавида: Средно кафява и е дълга 7,9 – 9,8 мм. Коремните сегменти 2-7 имат два реда гръбни шипове; шиповете на предния ред са груби, а шиповете на задния ред са фини. Коремните сегменти 8-9 имат един ред гръбни шипове при женските, но само сегмент 9 има ред гръбни шипове при мъжките. Абдоминалният сегмент 10 има няколко чифта силни издатини.

Възрастни индивиди: Дължината на тялото е около 7-8 мм (Ostoja-Starzewski et al. , 2017), а мъжките и женските имат размах на крилете съответно 15-16мм и 19-20 мм. Формата на предното крило също е различна при мъжките и женските. При първите тя е триъгълна с остър връх, а при вторите тя е по-издължена със заоблен връх. Обратно, моделът на предното крило е подобен при двата пола. Има малка бяла точка близо до края на дисковата клетка; често има повдигнати, ръждиви или оранжеви люспи близо до средата на крилото; въпросителен знак '?' оформена лента от тъмни люспи към края на крилото (на термена); и има полукръгла лента от тъмни люспи в средата на костата (предния край на крилото). Задното крило на мъжките се отличава от женските по това, че има полукръгъл джоб с форма на ключалка, оформена от люспите.

2. Симптоми и признаци

Thaumatotibia leucotreta е полифаг, чиито ларви са установени при повече от 70 вида растения от 40 семейства. Гостоприемниците, включват видове от значение за страната, а именно *Zea mays* (царевица), *Rosa sp.* (роза), *Capsicum spp.* (сладък и лют пипер), *Quercus robur* (дъб), *Solanum melongena* (патладжан), *Vitis vinifera* (грозде).

Видими симптоми се наблюдават върху плодовете, в резултат от излюпване на ларвите които проникват в кожата на плода, оставяйки малък отвор с диаметър приблизително 1 мм, тъканта около който по-късно се окислява и покафенява. Веднъж попаднали в плода, ларвите предпочитат да се хранят със семената, преди да тунелират в плътта, като в процеса произвеждат обилни количества екскременти. Когато узреят, те напускат плода, произвеждат нов изходен отвор, който по подобен начин ще се окисли и обезцвети с времето. Входни и изходни отвори, направени от ларвите, могат да улеснят навлизането на вторични патогени, което може да ускори влошаването на плодовете. Щетите, причинени от ларвите върху растящите плодове, могат също да доведат до преждевременно узряване и окапване на плодовете.

Фигура 2. Симптоми от хранене на ларви на *Thaumatotibia leucotreta* върху портокал

Фигура 3. Симптоми от хранене на ларви на *Thaumatotibia leucotreta* върху роза

3. Растения гостоприемници на *Thaumatotibia leucotreta*

3.1 Информация за растения гостоприемници

В Африка цитрусовият молец е сериозен вредител по култури с голямо икономическо значение като авокадо, какао, кафе, цитрусови плодове, памук, гуава, царевица, манго и праскова (de Prins and de Prins, 2019). По отношение на *Capsicum* spp. има противоречива информация относно нивото на увреждане, причинено от вредителя (EPPO, 2013).

3.2 Гостоприемници в България :

Към настоящия момент *Thaumatotibia leucotreta* не присъства в РБългария. В световната база данни на Европейската и Средиземноморска организация за растителна защита (EPPO) към 17 юни 2021 г., се съобщава, че *Thaumatotibia leucotreta* не

присъства на територията на ЕС. При неспазване на фитосанитарните мерки за внос посочени в приложение VII и XI към Регламент за изпълнение на Комисията (ЕС) 2019/2072, биха могли да се очакват негативни въздействия върху растенията гостоприемници: *Zea mays* (царевица), *Vitis vinifera* (лоза), *Solanum melongena* (патладжан), *Capsicum* (пипер), *Prunus persica* (праскова), *Punica granatum* (нар) и *Rosa* (роза), които са с икономическо значение за България. Всички тези растителни видове присъстват в страната на открито и в закрити обекти, като са застъпени в различна степен в агро-климатичните области на страната. По-хомогенни са условията за основния гостоприемник царевицата в Северна България.

Официалните проверки се извършват на всички площи и места с налични гостоприемници, според рисковете от въвеждане на вредителя.

Най-много площи с **царевица** (за зърно, за силаж и зелен фураж, както и за сладка царевица) има в Североизточна България (Варна, Добрич, Силистра, Шумен, Разград, Търговище, Русе), Северозападна България (Видин, Враца, Ловеч, Монтана, Плевен). Южна България- Благоевград, Бургас, Кърджали, Пазарджик, Пловдив, Сливен, София обл., Ст. Загора, Хасково, Ямбол.

Сортова структура средно за страната: средно ранни хибриди 25-30% от засяваните площи, средно късни 35-40% и късна група 25-30%.

Зеленчуци - преобладаващите площи са в Южна България (Благоевград-пипер, патладжан; Бургас- пипер, патладжан; Кюстендил- домати; Пазарджик- пипер, патладжан; Пловдив- пипер, патладжан; Сливен- патладжан,; Ст. Загора- патладжан; Ямбол- пипер) Северна България (Варна- пипер; Добрич- пипер, патладжан; Шумен- пипер,).

Таблица 1 **Растения гостоприемници на *Thaumatotibia leucotreta* (CABI)**

Гостоприемнен вид	Семейство	Тип
<u><i>Acca sellowiana</i></u>	Lithomyrtus	Вторичен гостоприемник
<u><i>Afrocarpus falcata</i> (smooth-barked yellow wood)</u>	Podocarpaceae	Вторичен гостоприемник
<u><i>Agelaea pentagyna</i></u>		Основен гостоприемник
<u><i>albuca</i></u>	Asparagaceae	Вторичен гостоприемник
<u><i>Annona muricata</i> (soursop)</u>	Annonaceae	Основен гостоприемник
<u><i>Annona senegalensis</i> (wild custard apple)</u>	Annonaceae	Вторичен гостоприемник
<u><i>Aristolochia albida</i></u>		Див гостприемник
<u><i>Asparagus crassycladus</i></u>	Liliaceae	Вторичен гостоприемник
<u><i>Averrhoa carambola</i> (carambola)</u>	Oxalidaceae	Основен гостоприемник

<u>Blighia unijugata</u>	Sapindaceae	Вторичен гостоприемник
<u>Bridelia cathartica</u>	Euphorbiaceae	Див гостприемник
<u>Bridelia micrantha</u>	Euphorbiaceae	Вторичен гостоприемник
<u>Capsicum (peppers)</u>	Solanaceae	Основен гостоприемник
<u>Chaetacme aristata</u>	Ulmaceae	Див гостприемник
<u>Chrysophyllum albidum</u>	Sapotaceae	Вторичен гостоприемник
<u>Chrysophyllum cainito (caimito)</u>	Sapotaceae	Вторичен гостоприемник
<u>Chrysophyllum viridifolium</u>		Вторичен гостоприемник
<u>Citrus sinensis (sweet orange)</u>	Rutaceae	Основен гостоприемник
<u>Citrus x paradisi (grapefruit)</u>	Rutaceae	Основен гостоприемник
<u>Coffea arabica (arabica coffee)</u>	Rubiaceae	Основен гостоприемник
<u>Cola minor</u>		Див гостприемник
<u>Crassula ovata (jade plant)</u>	Crassulaceae	Вторичен гостоприемник
<u>Croton sylvaticus</u>	Euphorbiaceae	Див гостприемник
<u>Deinbollia borbonica</u>	Sapindaceae	Вторичен гостоприемник
<u>Diospyros kaki (persimmon)</u>	Ebenaceae	Вторичен гостоприемник
<u>Diospyros mespiliformis (ebony diospiros)</u>	Ebenaceae	Вторичен гостоприемник
<u>Drypetes natalensis var. leiogyna</u>	Euphorbiaceae	Див гостприемник
<u>Eriobotrya japonica (loquat)</u>	Rosaceae	Вторичен гостоприемник
<u>Eugenia uniflora (Surinam cherry)</u>	Lithomyrtus	Вторичен гостоприемник
<u>Flagellaria guineensis</u>		Вторичен гостоприемник
<u>Gossypium (cotton)</u>	Malvaceae	Основен

<u>Grewia tephrodermis</u>		Див гостприемник
<u>Guettarda speciosa</u>	Rubiaceae	Вторичен гостприемник
<u>Haplocoelum trigonocarpum</u>	Sapindaceae	Див гостприемник
<u>Harpephyllum caffrum</u>	Anacardiaceae	Вторичен гостприемник
<u>Hirtella zanzibarica</u>		Вторичен гостприемник
<u>Hirtella zanzibarica</u>		Вторичен гостприемник
<u>Landolphia</u>	Apocynaceae	Вторичен гостприемник
<u>Lepisanthes senegalensis</u>	Sapindaceae	Вторичен гостприемник
<u>Lettowianthus stellatus</u>	Annonaceae	Див гостприемник
<u>Litchi chinensis (lichi)</u>	Sapindaceae	Основен
<u>Macadamia integrifolia (macadamia nut)</u>	Proteaceae	Основен
<u>Mangifera indica (mango)</u>	Anacardiaceae	Вторичен гостприемник
<u>Mimusops bagshawei</u>	Sapotaceae	Вторичен гостприемник
<u>Mimusops obtusifolia</u>	Sapotaceae	Вторичен гостприемник
<u>Monodora grandidieri</u>	Annonaceae	Вторичен гостприемник
<u>Ochna mossambicensis</u>	Ochnaceae	Див гостприемник
<u>Opuntia ficus-indica (prickly pear)</u>	Cactaceae	Вторичен гостприемник
<u>Pappea capensis</u>		Вторичен гостприемник
<u>Passiflora (passionflower)</u>	Passifloraceae	Див гостприемник
<u>Persea americana (avocado)</u>	Lauraceae	Вторичен гостприемник
<u>Plinia cauliflora</u>		Вторичен гостприемник
<u>Prunus domestica (plum)</u>	Rosaceae	Основен
<u>Prunus persica (peach)</u>	Rosaceae	Основен

<u>Psidium cattleianum (strawberry guava)</u>	Lithomyrtus	Вторичен гостоприемник
<u>Psidium friedrichsthalianum (wild guava)</u>	Lithomyrtus	Див гостприемник
<u>Psidium guajava (guava)</u>	Lithomyrtus	Основен
<u>Punica granatum (pomegranate)</u>	Punicaceae	Основен
<u>Quercus (oaks)</u>	Fagaceae	Основен
<u>Ricinus communis (castor bean)</u>	Euphorbiaceae	Основен
<u>Rosa (roses)</u>	Rosaceae	Основен
<u>Rourea minor</u>	Connaraceae	Вторичен гостоприемник
<u>Salacia elegans</u>	Salacia	Див гостприемник
<u>Salacia leptoclada</u>		Вторичен гостоприемник
<u>Schotia afra</u>	Fabaceae	Див гостприемник
<u>Solanum melongena (aubergine)</u>	Solanaceae	Вторичен гостоприемник
<u>Solanum tomentosum</u>	Solanaceae	Див гостприемник
<u>Sorghum bicolor (sorghum)</u>	Poaceae	Вторичен гостоприемник
<u>Stephania abyssinica</u>		Вторичен гостоприемник
<u>Syzygium cordatum</u>	Lithomyrtus	Вторичен гостоприемник
<u>Syzygium guineense (woodland waterberry)</u>	Lithomyrtus	Вторичен гостоприемник
<u>Syzygium paniculatum (australian brush-cherry)</u>	Lithomyrtus	Вторичен гостоприемник
<u>Syzygium samarangense (water apple)</u>	Lithomyrtus	Вторичен гостоприемник
<u>Uvaria acuminata</u>	Annonaceae	Див гостприемник
<u>Uvaria scheffleri</u>		Див гостприемник
<u>Uvariadendron anisatum</u>	Annonaceae	Див гостприемник

<u>Vepris fadenii</u>		Див гостприемник
<u>Vepris nobilis</u>		Вторичен гостприемник
<u>Vitis vinifera (grapevine)</u>	Vitaceae	Вторичен гостприемник
<u>Ximenia americana (hog plum)</u>	Olacaceae	Вторичен гостприемник
<u>Ximenia caffra</u>	Olacaceae	Вторичен гостприемник
<u>Xylopia parviflora</u>		Див гостприемник
<u>Zanha golungensis</u>		Див гостприемник
<u>Zea mays (maize)</u>	Poaceae	Вторичен гостприемник
<u>Ziziphus mauritiana (jujube)</u>	Rhamnaceae	Вторичен гостприемник
<u>Ziziphus mucronata</u>	Rhamnaceae	Вторичен гостприемник
<u>Ziziphus pubescens</u>	Rhamnaceae	Див гостприемник

Приложение 2

ОФИЦИАЛНИ ПРОВЕРКИ И ВЗЕМАНЕ НА ПРОБИ

Методи за откриване

Визуалното наблюдение може да се извърши при почти всички стадии от развитието на *Thaumatotibia leucotreta*, като се използва ръчна лупа за търсене на яйца и ларви/гъсеници в плодовете (ядки, шушулки, семена, зърнени глави и горски плодове) и цветните пъпки на гостприемните растения (EPPO, 2013). Въпреки че

се виждат с невъоръжено око или с ръчна лупа, те са трудни за откриване, тъй като са малки, плоски и често в един цвят със субстрата.

При цитрусите ларвите предпочитат края на плода, но могат да бъдат открити във всички негови части. Твърдите зелени плодове също могат да бъдат нападнати. Може да има една до три ларви на цитрусов плод.

При костилковите плодове ларвите пробиват плода в края на стъблото и се хранят около костилката. Ларвите могат да бъдат открити чрез проверка на цветни пъпки или плодове за входни отвори, придружени от петна и/или необичайно оцветяване около тях. Зрелите ларви могат да бъдат открити чрез отрязване на плодове или цветни пъпки от гостоприемното растение със симптоми.

Ларвите какавидират далеч от техния хранителен субстрат и могат да бъдат намерени в листната постеля под растенията гостоприемници, в опадалите плодове, прикрепени към кората или друга изкуствена конструкция или повърхност в оранжерии, съоръжения за съхранение и станции за опаковане (EPPO, 2019).

Периоди и места, където се извършват проверките

Приоритетните места за провеждане на проверки са:

- места за съхранение и дистрибуторски центрове на плодове-гостоприемници на *Thaumatotibia leucotreta* от страни, където вредителя присъства;
- около Гранични контролни пунктове;
- складове, предприятия за опаковане и/или преработка на плодове гостоприемници от страни, където се намира вредителя;
- места за изхвърляне на растителни отпадъци или животновъдни ферми, които ползват отпадъци и странични продукти за фураж.
- насаждения с растения гостоприемници (на открито или в оранжерии) и разсадници

Специално внимание трябва да се обърне на зеленчуците, които идват от страни с установена зараза. По отношение на рязания цвят се счита, че представлява по-нисък риск, поради съхраняването им при ниска температура, неблагоприятна за преимагиналните стадии. Изхвърлените цветя обаче представляват по-голям проблем, тъй като вредителя може да продължи да се развива върху тези отпадъци.

На открити площи и в оранжерии:

Препоръчва се използването на уловки тип Delta trap за залавяне на *Thaumatotibia leucotreta*. Делта капаните, комбинирани със специфична феромонова примамка, могат да се използват за наблюдение в площи около гранични пунктове, овощни градини, места за изхвърляне на растителни отпадъци, в тържища и други. Визуалните прегледи на растения гостоприемници и части от растения (плодове, зеленчуци и цветя) са необходими за установяване на яйца, ларви и изходящи отвори.

Прегледи в складове и разпределителни центрове, пазари и тържища за плодове и зеленчуци от страни, където вредителя присъства.

В складови бази и разпределителни центрове процедурата за инспекцията се състои в поставяне на феромонови уловки за мониторинг на вредителя. Освен това може да се извърши визуална проверка в търсене на симптоми.

Взимане на проби: Няма специфичен официален протокол за взимане на проби от *Thaumatotibia leucotreta* за лабораторна идентификация.

Когато се установи наличието на възрастни или ларвата на насекомото, се вземат проби и се изпращат възможно най-бързо до националната референтна лаборатория за насекоми и акари - ЦЛКР, гр. София, бул. Никола Мушанов 120.

- Установяване на ларвни форми

Плодовете трябва да бъдат визуално инспектирани за отвори върху повърхността на плода, яйца, прикрепени към външната повърхност, обезцветяване и разлагане (EPPO, 2013). Всички потенциално нападнати плодове или цветя трябва да бъдат събрани и опаковани, по възможност в запечатани торби, и изпратени в лабораторията за допълнителна идентификация. Събраните ларви трябва да бъдат запазени, чрез прехвърляне в епруветка със 70% етанол за морфологична идентификация.

Живите млади ларви, които не могат да бъдат идентифицирани, могат да бъдат отгледани до етап зрели ларви и възрастни, когато е необходимо, при спазване на протокол на EPPO (2019)

- Улавяне на възрастни индивиди

Възрастните на *T. leucotreta* са нощни насекоми и обикновено прекарват деня скрити в сенчести части на растение гостоприемник. Улавянето с помощта на различни видове уловки е най-добрият вариант за вземане на проби от възрастни:

- Разработени са делта уловки, придружени с феромонова примамка, използван за улавяне на възрастни мъжки индивиди. Също се използват фуниевидни и лепливи уловки

Пробите с уловените индивиди и плодовете/растителните части със симптоми на увреждане се поставят в контейнер с капак и се изпращат за идентификация и потвърждение в ЦЛКР. Всяка проба трябва да бъде етикетирана с пълни подробности за номера на пробата, местоположението (включително GPS координати), сорт и съмнение за конкретния вредител.

Наблюденията се извършват през месеците от Юни до Ноември.

Фигура 8 Делта уловка с феромони

МЕРКИ ЗА КОНТРОЛ В СЛУЧАЙ НА ТРАЙНО НАСТАНЯВАНЕ НА ВРЕДИТЕЛЯ В ДАДЕНА ТЕРИТОРИЯ

Механичен контрол

- Саниране на овощни градини, редовно отстраняване и унищожаване на опаднали плодове и цветове и такива с влошено състояние, които вероятно са нападнати от вредителя. Методът е ефективен да се прилага в периода от декември до юни.

Биологичен контрол

- **Хищници** - *Anoplolepis custodiens* (Smit) и *Pheidole megacephala* (Fabricius)
- **Паразитоиди** - *Trichogrammatoidea cryptophlebiae* (Nagaraja), *Agathis bishopi* (Nixon), *Apophua leucotreta* (Wilkinson).
- **Вируси** – *Cryptophlebia leucotreta granulovirus* (CrleGV)

- **Ентомопатогенни нематоди** - нематоди от родовете *Heterorhabditis* и *Steinernema*, които са облигатни паразити на насекоми. Заедно с техни взаимно асоциирани бактерии. Разработен препарат Cryptonem™ (River Bioscience, Южна Африка).
- **Ентомопатогенни гъби** - *Beauveria bassiana* (Balsamo) Vuillemin (Hypocreales: Clavicipitaceae) и *Metarhizium anisopliae* (Metchnikoff) (Hypocreales: Cordycipitaceae) намалява нападението от *T. leucotreta* с над 80%.

Химическият контрол - срещу този вредител е неефективен поради няколко причини:

- Висока резистентност
- Високи норми на остатъчни пестициди в плодовете
- Висока устойчивост на третиране с инсектициди
- Отрицателен ефект на химичните препарати върху нецелевите организми, естествени врагове (хищници и паразитоиди) и патогени

Техника на стерилни насекоми

- ефективен метод, който използва гама радиация за стерилизация на масово отглеждани мъжки молци, които след това се пускат в овощна градина и целят постигане на целево съотношение от 10:1 стерилни : диви мъжки молци. След чифтосване със стерилни мъжки, дивите женските молци снасят безплодни яйца.

ИНФОРМАЦИОННИ МАТЕРИАЛИ

МИНИСТЕРСТВО НА ЗЕМЕДЕЛИЕТО, ХРАНИТЕ И ГОРИТЕ
БЪЛГАРСКА АГЕНЦИЯ ПО БЕЗОПАСНОСТ НА ХРАНИТЕ
СЕЛСКОСТОПАНСКА АКАДЕМИЯ

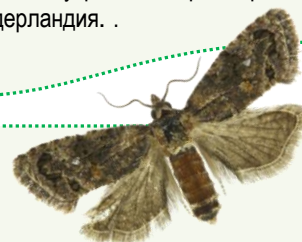
ПРИОРИТЕТНИ ВРЕДИТЕЛИ ЗА СТРАНИТЕ ОТ ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪЮЗ

Thaumatotibia leucotreta (Meyrick) (Lepidoptera: Tortricidae)

Видът произхожда от Африка, разпространен е в някои части на САЩ.

В Европа е установяван при внос на плодове и зеленчуци в редица страни.

Няколкократно е намиран и унищожаван по пипер, патладжан и украсни в оранжерии в Германия и Нидерландия.

Растения гостоприемници

Напада повече от 70 вида културни и диви растения от 40 семейства, някои, от които с голямо икономическо значение за ЕС. Основните са: пипер (*Capsicum* spp.), патладжан (*Solanum melongena*), фасул (*Phaseolus* spp.), памук (*Gossypium hirsutum*), царевица (*Zea mays*), праскова (*Prunus persica*), други видове от род *Prunus*., Citrus (без лимон и лайм), нар (*Punica granatum*) авокадо (*Persea americana*), какао (*Theobroma cacao*), гуава (*Psidium guajava*), кафе (*Coffea* spp), личи (*Litchi sinensis*), макадамия (*Macadamia ternifolia*) и др.

Повреди

Гъсениците нанасят повреди на растенията по време на хранене. Симптомите варират в зависимост от гостоприемника. Те се вгризват в плодовете, като мястото на проникване потъмнява, а тъканта около него загнива, омеква и се разпада. Унищожават вътрешността на кутийките при памука, а на входния отвор се появява влакнеста восъчна секрция. При костилковите гъсеницата се вгризва в плода близо до дръжката и се храни около костилката.

Начин на пренасяне

Чрез търговия с плодове и зеленчуци, предимно пипер, праскови, цитруси (без лимон и лайм) и нар.

Мониторинг и контрол

Преглед на плодовете за наличие на симптоми от нападение. Ефективно третиране на плодовете при ниски температури. Мониторинг чрез феромонови уловки в оранжерии с пипер и патладжан и в прасковени градини. Прилагане на фитосанитарни мерки и унищожаване на неприятеля.

При съмнение за вредителя, се обръщайте към фитосанитарните инспектори от Областните дирекции по безопасност на храните!

Контакти
Централна лаборатория по
карантина на растенията
гр. София, бул. Никола Мушанов 120
Тел. (+359 2) 802 47 72; email: clkr@bfsa.bg